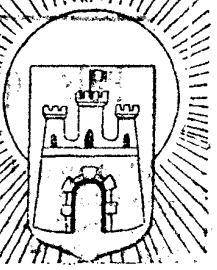

Artá. Un trimestre 0'75
 A fora id. 1'00
 Al Extranjer id. 1'50

Número solt
 15 ets.

LLEVANT

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUÍ

Artá 15 Janer de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
 Quatre Cantóns, 3

ANY NOU.....

Entrem, per la gracia de Deu, dins una nova anyada, la quarta de la vida del nostre periódic qui com un infant, jugant i riguent, se va fent gran i tant com gran se fa, torna de més seny i més honoria. Tament n'hi ha emprés a LLEVANT que durant els tres anys primers de sa vida ha romàs an aquest recouet de Mallorca nodrintse de la saba d'aquells aspre terror i luitant unicament en la defensa dels interessos morals i materials de la Comarca. Durant la seua curta vida ha vist néixer i morir companya molt estimada la desaparició dels quals l'ha enutjat fortament i l'ha determinat a pendre noves orientacions. Lo que més senti fou la desaparició de *La Veu de Mallorca* que havia nascuda al mateix temps d'ell i perseguia idèntics fins, encare que *La Veu* tenia el camp més extens i el programa més amplia.

Desaparescuda aquella, cap altre periódic de caràcter seriós romanís dins la nostra illa que duguda ben aïna la bandera de les reivindicacions autonòmiques amb tota sa pureza e integritat. L'hereu idó, desaparescut son germà major devia haver de ser LLEVANT. I LLEVANT accepta aquest herevatge, s'abraça an aquesta bandera i promet solament davant tota Mallorca defensar-la de tot atac, i passeljar-la trióntia, ben pura, ben alta, ben neta, sense depressures sumissions, i amb l'orgull d'un fill qu'a totes hores treu la cara per sa mare.

LLEVANT, idó, entra dins una nova fase de sa vida i aixa pla son programa i allarga l'horitzó. No deixarà, no, la defensa de tot lo quant atany a la Comarca llevantina i al poble d'Artá a son cap, però no serán aquests els seus únics, si o que al mateix temps se farà

ressó del bategar de Mallorca i de les illes germanes, seguint l'esperit tradicional de la nostra nissaga. I LLEVANT s'obrirá a tots els vents i donará cabuda en ses columnes a tot quant tenga valor real i pugui enlairar el nom de Mallorca. Per aixó, obri seccions especials dedicades a la literatura, historia, topografia, folklore, pedagogia, agricultura i sociologia mallorquines i n'obrirá totes quantes crega d'interés per els seus lectors i de profit per els nostros patriótics ideals. El lleiguatge qu'usará LLEVANT serà com fins ara, el literari, allunyat així d'aquelles refinades de les modernes escoles com de les xavacneries de les gents ineducades.

Convé que sia entercat p'els qui saben llegir i que els lletraferits no precisin diccionari per interpretar el seu sentit.

Per dur a cap aqueixa innovació LLEVANT necessitava tenir imprenta en la mateixa localitat on veu la llum, i aqueixa s'ha instalada expressament lo que facilitarà molt la seua tasca.

Per altre part, hem sollicitada la col·laboració de plomes més ben trempades que les nostres dirigides per prestigioses mentalitats mallorquines i esperám qu'altres respondrán també a les crides que anirán fent els redactors de cada una de les planes especials, aidant-nos així a fer entre tots obra de valor positiu i a desxondir la nostra estimada patria per encanillar-la pels viaranyes de la cultura i del progrés.

Que Deu ajudi la nostra empresa.
 LA REDACCIO.

El nostre lema

Entrat a nova vida el nostre periódic pren un lema nou el de la defensa de la

nostra sacrossanta religió i de la patria estimada.

PER DEU. Avui en dia s'en fa gala del despreci de la religió dels nostros avis; se té com a gloria el fer escatni de les més hermoses costum cristianes de l'antigor; molts s'empagaeixen de confessar el sant nom de Deu i de cumplir els preceptes de l'Esglesia Católica. I avui en dia mateix, en mig del indiferentisme religió per una part i del odi a l'Esglesia per l'altre, més que mai resplandeix aquesta divina Institució.

Idó, LLEVANT posa en son programa com a primer punt la defensa dels principis religió, la professió de tots els dogmes que sosté l'Esglesia, la regressió a les costums dels nostros avis i la represa de la Tradició.

PER MALLORCA. Al mateix temps que volem que brilli la religió, el nostre quinzenari, anam també a enlairar en lo possible a la nostra Mallorca. Però volem que's sápigat que al dirnos mallorquinistes, autonomistes, regionalistes o lo que sia, no confonem el nostre ideal amb el catalanista. Podem imitar els bons exemples que de Catalunya nos venguen, però no volem estar sotmesos e gament a ella.

Som mallorquins, estimam Mallorca i posam aquest tros de terra nostre part damunt tot.

Avui en dia també es va posant de moda aqueix de renegar de la patria, el no admetre més patria que tota la terra; mes nostros continuadors del esperit tradicional de n'com els nostros pares: Per no tros el mon se divideix en dues parts *Mallorca i fora Mallorca.*

I a manifestar aquets sentiments nostros de mallorquinisme no volem dir que nos haje'n de tancar dins un exclusivisme absolut. Admetém tot lo bó que venga de fora, però tanquén les portes a tot lo do'nt qui avui nos ve vestit d'oripell i cobert de lluentons.

PER DEU I PER MALLORCA serán tots els nostros sacrificis, i per aquest ideal serán totes les nostros batalles. Quines amb nosros, que nos acompanyem.

FLAMA.

DEL PASSAT I DEL PRESENT

Pels que vendran

El camp de l'història de Mallorca, es sens dupte uns dels més cultivats. Revistes especials d'història, periòdics literaris i publicacions de tota casta s'han ocupats molt de les gestes de nosostros avis i dels fets succeïts en la nostra Roqueta. No obstant, però, haver-se fets tants d'estudis no n'encara molta cosa inèdita, queda molt a escorcollar per dins els nostres arxius així de Palma com en les ciutats i viles de l'interior.

Per continuar, idó, aquests escorcollaments anam amb la publicació d'aquesta plana, a cridar als amadors del nostre passat, perquè donin a llum les notes curioses que trópiguem en documents antics que totes han d'esser pedres de gran valor en la construcció de l'Història mallorquina.

En cada una de les nostres viles hi ha persones estudioses qui se preocupen de llevar la pols an els documents que se guarden en els arxius parroquials i municipals. An aquestes mos dirigim especialment per dir-los que LLEVANT publicarà gustós les notes que vagen treguent i enviant-nos. No s'exclusin en que poden no ser interessants per tothom; sempre serán interessants p'els nostros nets qui estimin la història de sa terra, els quals trobarán ja molta feina feta i mos ho agrairán amb un piadós recort.

Per altra part, si es de gran conveniència ocuparmos del nostre passat, també cal fixar-nos en el present. Pensèm que, seguit seguit, va canviant-se la fèrnia del pob'les, desapareixen caràcters típics, costums, noms, monuments, institucions, etc. I al haver desaparegut s'en recorden de moment els contemporanis, però passats aquests queda tot dins la tremenda fosca del passat.

¿Què no daríem avui, per trobar descrites costums de fa sis, deu o més sigles; de sebres con i aont estaven monuments que ja no hi són i poder ressucitar caràcters completament desaparecuts?

Idó, si no voleu que els nostros fills se trópiguem en el cas nostro, deixem-los en lletres de mol-lo ben gravat i ben espinzellat l'estat present de Mallorca. An aixó va també aquesta plana de LLEVANT. Vo dríem que tots els qui poden ajudar-nos en aquesta tasca ho fessen amb tot el cor i amb tota la voluntat del qui sap que treballa pel bé dels seus fills i en honra de sa mare. Aquells mos ho agrairán i aquesta mos ne restará eternament reconeguda.

CURIOSIDATS HISTÓRIQUES

Cassa i Falcons

La cassa és estada sempre un entreteniment general i constant.

Per aició a la cassa els reis de Mallorca passaven a Artá amb freqüència, com perventura contarem qualque pic, i per lo mateix compraria en Jaume II an En Nat Ferragut i a sa dona l'alqueria de Ferruig l'any 1302 ab un censal de Beniaforia, i el seu successor En Sanxo (1) les terres de la Devesa (1317) an En Marimó Pascual a fi d'esser senyor de tota la serrada de vovera de mar aon tanta i tan bona cassa s'hi criava.

Així és, com se veu, que la cassa entra també dins la història, i se relaciona ab ella.

Un document referent a coses de cassa nos ha donat tema avui per l'article que havíem d'escriure per LLEVANT, document curiós per lo que revela sobre la legislació i medis de cassa en el sigle XIV, i també pels dictionats a cercar la correspondència de la toponomia antiga ab la moderna, o tal vegada la raó d'aquesta, ja que molts de noms de lloc no son més que es del seu antic propietari.

Es una carta d'En Jaume III, poc temps abans de deixar d'esser rei de Mallorca, escrita a Perpinyá, a 9 de Setembre de 1344, i que En Roger de Rovellach envia al batle d'Artá perquè hu sápija i ho fassa cumplir.

Per aquesta carta el Rei fa sebres a tothom, que, a instancia humil de Romeu de la Font, ciutadí de Mallorca, concedeix a ell i an els seus, que dins certa possessió seva, que té dins la parroquia d'Artá, devers el cap de la pedra (sic), aixó és en el cucuí d'una muntanya anomenada d'oliver, aon diu que hi ha desde antic un agre de falcons, pugner cercar quant i sempre que vulga aquest agre i niu de dits falcons.

Per lo mateix li concedeix facultat de poder treure dits falcons de dins ses nius, referir-los i vendre los i fer tot quant vulga d'ells, sense que ningú l'impedesca ni contradiga. Per aixó e-hu fa a sebres an el seu lloctinent i demés

(1) Era tanta l'afició que aquest rei tenia a la cassa que, així com a Mallorca no hi havia perdus a les hores, mená amb una carta i on de dia 11 de març de 1315, que es duquessen en gran quantitat de València i que los a mollassen d'na els camps de Valldemosa, Sóller, Vail de Ganat i a altres parts (tal volta una d'aquestes seria la possessió de Ferruig que li ha l' deixada son pare), prohibint baix de pena molt severa que ningú s'atruvis a cassar-les ni a maltractar-les.

oficials seus, perquè guardin perpetuament la concessió que fa an En Romeu i an els seus

Molt d'interés havia de tenir En Romeu de la Font en los fa coses quant per poder-ne tenir, i fer treure els seus nius i vendre-los se cuidá de fer venir una carta real de Perpinyá.

Es que abans de que En Bertold Schevartz (1320—1389) inventás la pólvora, els medis de cassa més comuns eren els llazos, l'arc, els cans, el falcó ab alguns altres.

El poder cassar estava devoness restringir a cert lloc i a temps determinat, i també així com aress necessita tenir l'us d'arma per poder cassar, estava així mateix privat e tenir falcons i a tres medis de cassa i com se donava el cas justament de que ma y a neno, el 1341 la primeria d'Octubre, el Rei havia concedit a tors els Mallorquins el real privilegi del poder cassar ab fa cò sense impediment de ningú, no és gens d'extranyar que, En Romeu, alicuat sens dupte a la cassa, tenguent un agre de falcons dins lo seu volgués aproffarse d'ella. Vat-aquí la raó d'aquesta carta.

Tal era l'importancia dels falcons per la cassa, an aquesta época, que en els llibres de contes de Palau dels Reis de Mallorca, s'hi troben grans importants fets p'els falcons; i en la Real Pragmática d'En Jaume III de 1355, entre els molts d'oficis i càrrecs de la sena Cort e-hi menciona el distingit de Falconer major, seguit d'un estol de falcons menors.

Creim que no estará fora de l'oc res treure a jul, ja que se refereix a costums i disposicions dels temps de que parlam sobre cassa, una ordre que envia i abé an el batle d'Artá pel juriol de 1311, En Bagr Dolms, vegue de fora. La copiam i, adaptant-la un poc an el mallorquí d'ara diu: vos mana que... fassu cridar publicament que cap hon si no es persona privilegiada no gos parlar armes vedades so la pena que hi ha posada. It, que negun persona no gos cassar ab ajustaya de cans ne ab granada ne en neguna manera, negun cassa sino en lo seu tan solement x... es acostumat so la pena que hi ha posada.

Veis aquí, idó, quade noticies, que relacionades entre si, sempre serán cost altres tantes, pensades per la reconstrucció d'un cuadro de costums viscades pels pares a una época remota.

LL LITERARIS.

De nanam als nostros suscripors d'espera per les deficiències que puguin notar an aquest número. Al rebre als tipos nous que tení en començats ja será una altra cosa.

MESTRES ESCOLES I NINS

Pels Mestres de Mallorca

Molts seràn els qui al veure aqueixa plana de LLEVANT dedicada a *Mestres, Escoles i Nins* preguntaran: ¿l'au a que ve una secció pedagògica dins aquest periòdic? Quins fins persegueix?

Lectors benivolents: La benemèrita classe del Magisteri balear que és la forjadora de la nostra joventut que ha de regir demà els destins de nostra patria, l'educadora dels futurs ciutadans de la Mallorca dels nostros amors està fregurosa d'un periòdic que recullisca els seus batecs, que's fassa ressó de ses aspiracions, que publiqui sos actes més importants. La primera revista professional que aquí s'e lita en té prou amb la publicació de les disposicions oficials i no pot distreure ses plumes amb segons quins assumts.

Vat aquí l'acte trascendentíssim que durant les vacances estivals dugueron a cap una vintena de mestres mallorquins dirigits per l'inspector D. Juan Capó, el cursot de perfeccionament Sineu - Lluch Felanitx del qual s'en ocupá tota la premsa de Mallorca i encara és l'hora que'l periòdic professional u'ha de dir una paraula.

Mestres hi ha qui senten necessitat d'exposar projectes, de manifestar ideals enlairats i no s'atreveixen a demanar acollida al Bolletí provincial; els mestres idó, neccssiten contar amb un orga d'expressió de totes les seues queixes, de tots els seus sentiments, de totes les seues amargures, de totes les espines que troben en la

seua missió, que publiqui tots els batecs de vida, totes les seues idealitats. Amb poques paraules, un periòdic que així passa cultura pedagògica, com surti en defensa del més humil mestre del més petit poblet de Mallorca; que així publiqui grans projectes que surgesquen d'entre lo més sòlerte del magisteri balear com exalti els fets duits a cap per qualsevol mestre de Mallorca.

Per això es, idó, que LLEVANT posa a disposició del magisteri mallorquí i de les lles germanes, aquesta plana quinzenal que vendrà a esser la seua Tribuna lliure. En ella queda obert el camp a tot mestre que vulgui exposar son sentir, mentres amb sos escrits no ferí la nostra Santa Religió ni la moral, mentres s'expressi amb la correcció que correspon a un educador de l'infantesa i no vagi a ferir per que sí a tercera persona sousse justa causa.

Aquesta secció vendrà a esser de *Tots a Tots*. En ella ehi caben discussions de temes i assumtos pedagògics, exposició d'ideals, proposicions per organitzacions d'assemblees, associacions, converses, etc.

Tenguin en conta però els mestres el curt espai de que disponem i procurin per tant que sos escrits siguin lo més lacònics possible.

En aquesta mateixa plana ehi enquibiràn lliçons de gramática mallorquina especialment ortografia, un Memorandum del mestre, un sencill croníic pedagògic i tot quant creguem d'interés en referencia als mestres, a les escoles i als nins de Balears.

Esperám que'l magisteri mallorquí no voldrà damunt ell l'estigma d'indiferent i calmos

que pesa damunt el ciutadà balear i que acudirà a la crida. Ell té la paraula.

A. F.

Mestres, escoles i nins

Amb aquest títol encapçala LLEVANT una secció nova, i no la menos important, del nou format que pren desde aquest número.

Com a cap d'evanter en aquestes coses, me demanen que fasai un article. Provaré de fer-lo, encare que es bastant difícil concenrar en poques cuartilles, tot lo que's creu veure el meu cas i sent el meu cor.

No m'atura, emperó, el poc espai. Sé qu'avui no faig més qu'obrir la porta i que darrera aquestes paraules, mai s'ha d'estroncar el raig d'aigo clara que s'ha d'estendre per la nostra terra, fent germinar les llevors de bones plantes que tot arreu hi ha, esperant l'hora propicia.

* * *

De la trilogia que fa el nom d'aquesta secció uns dels elements domina la meua atenció per damunt tots se altres: *els nins*.

No hi ha res en el món, res absolutament, mes bell que els infants. Ells son la nostra il·lusió, la única verament humana, i la nostra esperansa. Venen a voltes, precisament a l'època en que comensam a desconfiar de tots, i fins i tot de nostros mateixos, seguint la cadena de prometes eternes que fan que la Humanitat no s'aturi en el camí del verdader progrés.

Ests infants! Son aixó i mo't més, però no nos preocupam, ni tant o s'ocupam d'ells, sino en vista de la nostra vanidat o de la nostra tranquilidat momentània. No exercim damunt ells, l'acció de tatoria verdadera qu'ha de fer que sempre estiga en vigiància; a fi de veure el foc que vol'em qu'ocupin en el mon.

Pensant amb ells i no en no'tros, sabriem quines coses hem de fer per ells; nos enterariem de les seues necessitats, i sabriem quins son els nostros deures i sabent aixó, nos ocupariem de tenir bones escoles i bons mestres i los pagariem bé.

* * *

LLEVANT fa be a tenir com una de les seues seccions la de l'educació del poble. No farem res mai, mai, si no posam uns bons fonaments d'una ciutat, de la bona formació de s nins.

Amics de Mallorca. Aidau a tan noble tasca!

JUAN CAPO.

Dia dels Reis de 1920.

Plana literaria

Lo que mos proposam

Obrim aquesta secció dedicada a la Literatura mallorquina per dos fins. En primer lloc donar a conèixer els nostros més benemèrits escriptors, els més es-tillats poetes de a nostra terra i ses més inspirades composicions. L'escola poètica mallorquina avui té guanyada l'opinió dins els territoris que parlen la nostra llengua i sa fama s'es escampada arreu del mon. Tenim obres poètiques mallorquines traduïdes a les llengües més generals, son l'etgides per totes les nacions cultes i en canvi son desconegudes elles i llurs autors del públic mallorquí. Aixó no pot passar més. Es precis que Mallorca coneixi i estimi com mereixen els fills més preclars que dediquen sos esforços al conró de la literatura i per ell, Mallorca es coneguda i admirada dins el mon de les lletres.

An aquest fi, idó, LLEVANT publicarà en aquesta plana una extractada biografia dels més distingits literats i una mostra de lo més bell qu'han produït.

En segon lloc, cal també estimular als qui pugen, autors novel·ls; i per aixó, al costat amb les pàgines dedicades als literats ja consagrats, en dedicarem d'altres a dar a conèixer les produccions mallorquines que per sos autors mos si-guin envidades.

Avui comensam per el més il·lustre poeta de la nostra illa, el qui més fama ha conquerida, qu'es

El M. I. Sr. En M. Costa i Llojera

La vila de Pollença, bressol d'homos eminentes, té l'altíssima honra d'haver vist neixer en son si a tant alta figura de les lletres mallorquines el dia 10 de mars de l'any 1854.

Sa família, qu'era de les més distingides de la població el feu cursar el batxillerat a l'Institut de Ciutat del que s'en va validar l'any 1871 seguint després la carrera d'advocat que deixà avans d'acabarla. D'aquesta en cursà dos anys a Barcelona i dos a Madrid.

Sentint-se criat més tart, per la veu de Deu, a la carrera sacerdotal pasà en Costa a Roma aont rebé les sagrades ordres el 23 de Septembre de 1883 i se graduà l'any sigueit en el Doctorat en Teologia.

An aquest temps sa fama com a poeta d'alta inspiració s'era escampada arreu. Lo pi de Formentor l'havia consagrat. Aquesta composició que data dels primers temps que dedicà a les lletres li merequè la més gran reputació literaria el da a conèixer com a inspiradíssim poeta. L'any 1885 la Tipografia Caròlica de Palma feu la primera edició de ses *Poesies* i d'altavores en sa ha produït seguidament. L'any 1897 publicà ses poemes *Del agrer de la*

Terra l'any 1899 ses *Lirias*, volúms de poesies castellanés; l'any 1902 son llibre *Tradicions i Fantasies*; el 1906 ses *Horacianes* i després ses *Visions de Palestina*.

Les revistes literaries de Mallorca i Catalunya han honrades sempre ses columnes en produccions d'en Costa que s'ha disingit també, com a traductor publicant les més hermoses poesies del Papa Lleó XIII, i com a Autor místic doant a llum un *Mes de Maria* i un *Via Crucis*.

L'any 1902 guayà el títol de Mestre en *Gai Saber* en es Jocs Florals de Barcelona i ocupà la Presidencia d' mateixos l'any 1906.

Avui, Canonge de la nostra Seu desde l'any 1909, està dedicat a la vida mística i escasseja ja més la publicació.

Amb aquestes senyelles notes biogràfiques del nostre més gran poeta, volem publicar una poesia seua inédita. La recent mort de son pare (a. c. s.) nos n'ha privat.

A continuació donam als nostros lectors una poesia agafada arreu entre les moltíssimes que te publicades. Més avall va també un petit fragment de sa fantasia sobre Les Coves d'Arà. L'espai de que dispnem es tan curt que no mos deixa loc per més.

A. F.

El Gorg blau

A l'eu tristor encastellà la del pla de Cúber i Abnauig!... Seguint arreu l'aigua qui fuig d'aqueixa terra desolada sorprén mos ulls l'opotatada

d'un Paradis...

L'aigua s'atura a son encís
i com que diga: *reposau!*
—Dolsa es la calma del Gorg blau!

Les colossals penyes bessones,
formant un freu meravellós
sols deixen caure un raig duptós
sobre l'estany pur i sense ones.
D'encantament blavors pregones
com un safir
aquest estany fan resplandir
i com que diguen: *somniau!*
—Dols es el somni del Gorg blau

L'antic emi tot solitari
voretja l'aigua, recobert
baix del penya; i sembla obert
per un exèrcit legendari.
Passant del Gorg al mar contrari
pel rú-tic pont,
somriu la coma de la font
com un idi tot suau
—Dols es l'oasis del Gorg blau.

Sortim del Gó g, per entre moisa
ramatges, eures i ranells,
l'aigua juga i fa amb els aucells,
seguít, seguit, música dolça.
La neta e-cum i que eila espolsa
singlota o riu?

Al qui l'escolta pensau
com que li diga: medita!
—Dolsa es la parla del Gorg blau

Per entre l'or, per entre espines,
lo que era estany se fa tot rent,
i avall, endins, se va perdent
per un roc i com en runes...
No hi troba ja marxa ni a sinés
mo sa ni fons
quant a d' ai, lesfeta en pors,
dins la gran riera l'aigua clou...
—Ail co l'vida es el Gorg blau.

La deixa del geni grec

En tant exceses faltes de roja resplandor
per graus ja descobrien aquell interior
de temple, qui de mostra, repè de maravella,
la mateixa Art divina que l'obit on p i d'estrelles.
Columnes d'abaistre del prodigiós bocell
com mi sobre la terra n'escu pirà l'isel,
s'apleguen, formen pórties i vastes galeries
i sembla que aliá esperen, com exornades vies,
un triófal passatge de mítiques legions...
Majors altres columnes, suggint del a nple fons,
s'aixequen solitarias a tant suprema a tura
que anunt se pert de vista llur pródiga escritura
aont la llum no arriba de falles ni festers.
Riquíssims tabernacles i tronos amb dossers
de liligrana, tendes d'espèndit cortinatge,
estàtues revestides de pleguetjant ropatge
sepulcres, ares, idols i monstros ideals;
tot quant inventarien deliris inmortals
de més sublim bellesa i encisador misteri,
davall sumptuoses voltes que'l poder d'un imperi
tan sols no imitaria, tot forma una visió
que amb forsa sobirana rendeix l'admiració.

SOCIALS I AGRÍCOLES

¿Es ò no és?

El lock-out declarat per l'element patronal a les incipients organitzacions revolucionaries, indiscutiblement ha d'esser una solució si va acompanyat d'una forta acció organitzadora dels elements afins, amb concessions que s'ajustin a lo que demana la realitat; infiltrant en el cor de tots els qui se relacionin i que d'una o altre manera conviuen, l'amor, predicat per Jesu rit, l'amor dels homes uns amb els altres, sense el qual no pot haver-hi familia, ni se poren borrar agravis i sufriments. Ara, el lock-out declarat a les fortes organitzacions sindicalistes, com es el cas de Barcelona ¿es o no és solució?

Si el temps de la seua durada hagués d'esser curt, si la resistencia de s sindicalistes fos petita, si les seues caixes de caudals estassin buides o no fossin alimentades per mans estrangeres, pot ésser esdevindria una victoria del element patronal demant els revolucionaris, els destructors, els sense cap; però, una victoria conseguida per la violencia forzosament ha de deixar en l'altre bàndol un desitx de revenja, el qual tant o d'hora ha d'explotar destruint els fonaments de la societat. Més, si la durada ha d'esser llarga, ¿qui es capás de calcular les conseqüencies que pot reportar a la industria i an el comerç i a l'aturada del moviment comercial? Els mercats consumidors ¿peraran que els seus antics proveïdors pugui tornar a servir les seues demandes o aniran a fer les seues compres a altres pobles, abandonant per-a-sempre els seus antics amics? ¿tribat a quest moment s'haurán de sostenir lluites formidables per subsistir, si la mort no es més ventajosa.

Caldria que un talent ordenador s'imposés a uns i als altres o que una forta acció del Govern exiís el compliment de les lleis, feta en la qual té el seu origen el moment actual.

Barcelona, la primera ciutat del mediterrani, está en l'agonia, el terroisme torna a assetjar impuneament per les seues plassas i carrers i va irradiant calor i extenentse per tota la seua zona d'influencia. Ahir era a la nostra Ciutat que una ma tenebrosa donava les primeres manifestacions d'aquest estat social degenerat, posant una bomba a la casa de D. Josep Socias, president de la companyia de tranvies, demà, si els ciutadans honrats no se redressen i erigitse amb instrument de Govern no fan acte de presencia i castiguen als culpables ¿que succeirà?

FLORIANA.

Com s'han de sembrar els arbres?

Conten el vells que preguntant una vegada a St. Pere quin era el temps millor per sembrar figueres va contestar: *El temps de bon clot i bona branca.*

En el meu entendre tota la filosofia de l'art de sembrar els arbres, está inclosa en aquestes vuit paraules i contenen material suficient per un tractat complet d'aquella materia. No eren tan totes els vells, com molts volen suposar i bona prova tenim de que sabien lo que duien entre mans, amb la combinació graciosa d'aquella pregunta i resposta.

I tots els bons conradors segueixen aquell consell no sols per les figueres, sinó també pe's demés arbres. *Bon clot*, que vol dir clot gran perquè hi hagi molta terra remoguda i *bona branca* que vol dir bon peu, bon planter.

La observació constant de les practiques ruïnaries dels qui tenen de la vida de les plantes cultivades el concepte equivocat de que, qui guanya creix, al compararles amb les operacions que practiquen els pocs qui semblen racionalment en el nostre poble, m'ha suggerit la idea d'analisar aquella dita i estudiar, el fi perquè se prepara el terreny fent bons clots si es possible mesos abans de sembrar, per quin fi se trian bons peus, etc. etc., per si acás fer comprendre an els nosros agricultors la conveniencia de fer les coses bé, les ventajoses que repota una sembra racional, lo que se perd en temps i diners quant per efecte de una plantació de estuosa, e s novels arbres moren abans de creixer i en conseqüencia s'han de tornar plantar; amb una paraula, ferlos comprendre que fent se totes les coses per un fi determinat, mirant an aquest fi es de lúnica manera com se pot evitar un fracàs.

Tots els agricultors saben per propia experiencia que les plantes se donen millor si les fan bona fina, però els rutinarios sempre troben excuses; o la falta de temps, o el mal temps, o les llumes o la causa de les males culrites, o de la mort, o raquisme dels arbres. ¡Son inconseqüents els nostres pagesos! Per aixó no mos hem de cansar de repetir i donar a la publicitat totes aquelles experiencias que tenen estat de realitat i que poren ésser observades pels mes refractaris a les bones practiques agricóles, convensuts com estam de que ferá més la observació directa que no, els sermons repetits el matí i capvespre durant la llarga vida de un home vell.

Bon clot i bona branca. El bons clots fan els arbres bons i els bons agricultors

no hi planyen un pam a la mida ordinaria i si el terreno es fort i troben qualcos no el perdoneu i llevantlo, li donen la cabuda de llei, ara n'hi ha d'altres que per estalviar feina deixen uns clots que més valdria abans de sembrar, les deixassin per l'any qui vé. El clot se fa per donar al arbre jove un medi que li sigui apropiat per el seu desenrollo. Per desenrolarse necessita posar rels i trobar terra fértil, lo primor per fixarse i resistir a les ventades i poder absorbir una major cantidad de les substancies necessaries per son creixement, substancies que troba en lo segón, si la terra está ben fertilitada.

Amb la terra remoguda i fúixa, els rels tenen facilitat de penetrar i per lo tant de creixer, i com quant hem buidat el clot la terra s'ha orotjada i ha seguit orotjantse i per lo tant mineralisantse o fertilisantse tot el temps que ha estat descuberta, vat-aquí que, aquelles reletes qui s'afinuen i se multipliquen dins la terra flonja trobin la major cantidad possible d'elements per nutrir la planta, elements el depósit del quals sirá tant més gran, com més terra haurém remoguda, com més gran haurem fet el clot; ademés l'aigo de pluja penetra amb més facilitat i la terra estufada conserva més la frescor tant necessaria a l'estiu.

Quant més prest s'obrin els clots, millor. Aquesta operació feta amb un any d'anticipació o a l'estiu, dona el máxim rendiment, perquè el sol qui juntament amb l'aigo son els millors reactivos per treballar la terra, per saonar-la, ha tengut el máxim d'acció per sa potencia i per el temps que aquella dura; la calor ajuda al aire en las oxidacions que se operen en la terra i com és un dels millors antiséptics destrúex les toxines o malalties que pugui dur aquélla i que hi hagi dins el clot, provinents moltes vegades d'haver-hi hagut plantats en temps anteriors altres arbres morts de malalties contagioses.

JUAN DE BINI ALGORFA.

Continuará.

Enviam aquest número a molts qui fins ara no eren suscriptors, suposant que simpatisen amb els nostros ideals i voldrán desde ara en avant figurar com a ta's. Suplicam an els que no hu vulguin ésser que retornin el número an aqueixa administració.

Aquest periódic está subjecte a la Censura esglesiasica.

Notícies i Comentaris

Política i Polítics Coses Cosasses i Cosetes

LIBERALS REGIONALISTES.—Un cas insoportat s'ha succeït en la política mallorquina. Un partit nou com el regió nista, sense màcula, sense enjara haver se contaminat dins el pudriamenter que te corruptuts els vells partits espanyols, un partit nou i fiamant, en el que figuraven els capdeventers de la cultura i les persones més simpàtiques per sa puresa d'ideals, sense més, ni més, s'es entregat en brassos d'un dels vells partits i per cert dels més espanyats, dels més desferes, i els periódics de tot color n han parlat i concun ha repicat a gloria per aquesta entrada dels regionalistes dins el partit liberal, però en els que vivim a la pàgessa i estam allunyats de les tertulietes ciutadanes no mos cap dins la molera aquest trascolament.

Diuen uns, qu'el partit liberal en el Directori del qual avui ehi figaren joves de valua, ha passada bugada i ha remuiats sos drapets blancs amb essencies de regionalisme, i els qui combregaven amb aquest ideal s'hi han sentits atrets i han caigut en el pas. Altres diuen qu'els hi ha duits el mateix desitg de fer feina i convertir gent i de bona fe han cregut qu'era aqueil un camp abonat per poder anar envant en s'idea.

No't os regoneixem la bona fé dels elements regionalistes, lo que no tenim tant bo de creure emparó es la purificació dels drapets liberals i tenem qu'el desengany més complet no venga a matar en flor las ilusions dels nous liberals. I encare, qmos valdria fos en flor que no el fruit a punt de madurar!

Suposam qu'els ja prevenen que no tots els qui som regionalistes de cor les hem de seguir. No'n tntava al re!

LIBERALS.—Encara que se sent rejuvenit amb l'entrada dels elements regionalistes una espina hi ha clavada al cor del partit i es la divisió entre partidaris de D. A. Roselló i D. V. Weyler. Se son constituïts dos Centres diferents, amb dos Comitès i cada un tira per la seua banda.

CONSERVADORS.—El cap d'aqueix partit D. Josep Socies es estat víctima d'un atentat. Una ma criminal posá una bomba en la finestra del seu despaiç, i Deu volgué qu'en sortís i és. Desde aqueix s'columnes en protestam de la manera més enérgica.

PER LES ELECCIONS—Sembla qu'els tres partits, liberal, conservador i maurista han arribat a una avenencia respecte de les eleccions municipals a Palma.

En parlaré en el pròxim n.º

Ja no es sols a Barcelona aont el terrorisme en fa de les cues, L'illa fins ara anomenada de la calma ja s'ha contaminada la premsa, seguit, seguit, mos du noves de bombes, o coets que se troben. A Ciutat n'han explotat, i altres s'han trobats abans d'expotar, a Lluchmajor també. I aont, anam, Deu meu per aquest camí? ¡Pobre Mallorca, si deixa que hi arrelin sentiments tan inhumans!

Ja va un poc calmat aixó del tabac. Sembla qu'els fumadors ja hi han posat ell, però en el principi de s'estrenyedat, era gros. No hi porien donar pau els fumadors. A Ciutat i a totes les viles paaven les tristes i encare no veien caixa com ja enauaven per si faria o'lor i encara no arribava un vapor com ja demanaven si duia tabac. La escasés ha durat tant que ja s'ha mirat de substituir-lo i se fuma llapasera, fulles de pampoi, de noguer i de moniatera. No les queda altra remei sino's volen fumar ses ungles

Es que tot s'estreny. Els segells de correu i efectes timbrats i tot han arribat a es cassetjar. I els mixtos? L'altre dia formava coa el públic davant els estavys perque se digué que s'acabaven els mixtos. Els periódics reduïxen els tamany per por de per ar falta de paper i els Ajustaments m'era de contractar blat de l'argentina per por de passar-ne fretura abans de la cullita. Convé, convé, eser previsor. Mes val sa que guarda que sa que cura.

¿I de vagues què? Ja no'n sortim. Vaga d'un vent, vaga de s'altre. A Ciutat de carraters de descarregadors del moil a Feanitz de pe capredés. I per tot arreu mal estar o ganas de vagar. En temps primer an els vagox s'als-e senyalava amb so dit, avai aixó de vagar s'ha posat de moda i els qui fan vaga son es herois de dia.

Mort de dos il·lustres escriptors

D. Benet Pérez Galdós

Dia tres d'aquest més morí a Madrid un dels millors escriptors espanyols: D. Benet Pérez Galdós. La Literatura está de dol perque ha perdut en ell un dels genis més persistents. Ha treballat intensament durat cinquanta anys i baixa al sepulcre casi pobre.

Clàstima que una mentalitat tant extraordinaria com l'autor de «Episodios nacionales» haja ocasionat en sos escrits tant de mal a l'Esglesia Catòlica. Se diu però que ha mort arrepenit, i abraçat a un San-Crist.

En Miquel Sants Oliver

Mallorca hi perdut també un de sos fills més preclars, el sabí periodista i estil·lat poeta En Miquel S. Oliver que morí a Barcelona el dia 9 del corrent mes després d'una llarga i penosíssima malaltia.

Va neixer a la vila de Campaní i de molt comensá a escriure ja en la nostra llengua articles i poesies que publicava en *La Roqueta*. Escrigué després en *La Almudaina* al temps en que la dirigia son pare, publicant en aqueix volúms gran part de sos articles periodístics. Fou mes tard director del mateix diari passant després a dirigir el *Diario de Barcelona* i ultimament el *Vanguardia* d'aquella ciutat. Sos escrits eren ce esbradíssims. Sa ploma era font in·struccionable. El cabal que deixa esent es immens.

Deixa publicats els sigüents volums: *Desde la terraza, La Cuestión regional, La Literatura en Mallorca, Mallorca durante la primera revolución, Los españoles en la primera revolución francesa, Las dos Españas, Hojas del sábado* i un número immens d'articles qu'es de creure se coleccionaran també en volúms.

En la nostra llengua deixa escrits: *Poesies, L'Hostal de la Bella i Jaume el navegant*.

La literatura mallorquina está de dol. Que Deu hana premiat amb la gloria del cel sa vida tant plena, son treball tan intens.

NOU CONFRERE

En aquesta població s'ha comensat a publicar un nou periódic «L'Amic del Pagès» Bolletí dels Sindicats Catòlics de Artá, Capdepera i San Servera.

Per ara sortirá cada més i es editat a la *Tipografia Catòlica de Ferrer i Sureda* de la nostra vila. Celebrám l'aparició d'aquest nou Confrare, li agraim sa coral salutació i li desitjam molts anys de vida.

¡A pagar toquen!

Tenim una partida de subscriptors ve'ls especialment del continent i d'América que deuen un any o més. Les enviam aquest n.º perque vejen la reforma que sofreix LLEVANT. Els qui no se posin prest al corrent el deixarán de rebre perque aixi com está el paper, no es possible regalar tants d'exemplars. A la ido, no hi penseu més. A pagar toquen.

D'Artá i sa Comarca

TERRIBLE DESGRACIA

El diumenge dia 4 de Janer socceí en aquesta vila una terrible de-gracia que consternà tot el vecindari. L'amo'n Juan Amorós, conegut per l'Amo'n Juan des Recó que com tothom sab se dedicava al comerç d'oli i a l'industria de sabo-neria, havia pegat foc a la caldera i de-vers les set del matí va fer una escapa-deta fins an es café de Can Perico Mos-ca aotat conversà amb un parei d'homos t'anqui ament. S'en tornà a casseua i es de suposar qu'aniria tot-d'una a atiar el foc i a remanar la caldera però am'tant mala sort que hi caiguà adedins. Ningú s'en adonà fins que des cap de mitja horetta se sentia ja tuf de cosa qui se cre'nava i les seues ties, missatge i altres persones per avisar-lo anaren p'els cassinós i per els veinats cercant-lo. Eren ja passat de les nou com una de ses filles veient el seu jac penjat i no'l solia deixar mai quant sortia, va tenir el pressentiment de la desgracia i en Poletí de na Claretà anà amb ella a re-manar la caldera.

Al veure cert qu'el buito que se toca va amb el tiràs era un cós humà, feu retirar a sa filla i anà a donar part an el jutze qui amb un moment se presentà com també les demés autoritats i una gentada enorme.

El jutjat feu les diligencies del cas, i provaren de treure'l però era ja cadá-ver.

El poble quedà consternadíssim. No se parlà dins uns quants dies d'altre cosa.

El mitg dia recullides les seues des-pulles dins un b'au se li feu l'enterro. L'uien el feretre els Retgidors de la Vila, ca rec que'll ostentava actualment i presidièn el dol les Autoritats.

Acompanyam a ses desolades filles amb la fondíssima pena que destrossa son cor, i pregam a Deu que haja acor-mat a la gloria rànima del intortunat.

de Son Servera

El dia 6 els jove de la Congregació havien de representar el drama bíblic *els Reis* i a causa del mal temps se perllongaren p'el dia 11. Aquest diu-menge se feren a la plas-a, acudint-hi una gran gentada, principalment dels rob'ers veinats Capdepera, Artá, Sant Llorens i Son Carrió.

Varen anà de lo més be.

—Adelanten les Obres del Casal Social Catòlic d'aquesta vila, en el qual h'han de quebre totes les entitats ca-lloliques i molt especialment el Sindicat i la Congregació Mariana.

Per dispondre de més espai s'ha com-prada la casa que dona desde el corral del citat edifici fins a davant Ca ses Monjes.

Serà un edifici magne. Bè p'els Catò-lics serverins. Están d'enhorabona.

Crònica

METEOROLOGIA — El temps durant la quinzena es estat molt variable. En son principi va fer dies de fret, altres de sol, a tres de vent, amanassava ploure pero no l'hi amollava. El dissapte dels Reis, per fi, el cel mos regalà una bona saó. El dia sis ploguè també durant casi tot el dia. De llevors ença s'es estirat el temps que te caracter de primavera. Estam en les *calmes de Janer*.

AGRICULTURA. — Ja hu crec qu'els conradors els aprofiten an aquets dies tant bons per entrecavar. Per tot veuen tais d'homos i dones qui, s'afanyen a tre'ra serba. Els sembrat se presenten de primera.

SANITAT. — A conseqüencia de lo variable del temps hi ha un esplet gros de dengues. Son moltes les cases qui en tenen un parei qui jueuen. També tenim epidemia de rosa, pero s'ha presentada molt benigne. si no muda. No hi ha ha-gut cap cas de gravetat

MORTS. — Dia 26 de Decembre a la una de la matinada morí sa mestressa Aina Fuster esposa de Mestre Pep Picó Acompanyam amb el sentiment a sa familia. Al cel sia ella i tots els morts. També morí la nineta Mª Terese Blanes filla la més petita del distingit medge D. Rafel Q. Blanes. Rebiquen sos pares el vostro condol.

SAGRAMENTAT. — El dia 27 a vespre rebé els Sants Sagraments l'amo'n Biel Genovard (a) Vion, per haver sofert un atac an el cor. Estigué uns quans dies dins molta gravetat pero gracies a Deu s'ha posat relativament millor.

CASAMENT. — Dia 7 se casaren a Ciutat la S^a D^a. Ma i a B anes Curbelo amb D. Juan Sureda, Oteo (a) de S'Auma. Sia enhorabona p'els novfis an els que Jesi j'm eterna lluna de mel.

SERMO. — El Rt. P. Juan Ginart de Sant Felip Neri i natural de la nostra vila el dia 31 de Decembre predicà a la seu de Ciutat el sermó de la Conquis-ta. Enhorabona.

P'EL BLAT ARGENTI. — Després de moltes gestions l'actual batie accidental D. Andreu Femenias conseguí arribar a un acord entre els comerciants majo-ristes d'aquesta vila i també el Sindicat Agrícola Catòlic per contractar la im-portació de blat argentí a fi de tenir sufi-cientement bastida la població fins a la cuita. S'han contractades 150 onela-des. Sia enhorabona.

FESTA. — An el Convent de St. Anto-ni de Padua, els dies 4, 5 i 6 predicà el Triduo que cada any dedica al Rt. Ber-nardi de Feltré la Caixa Rural el Pare Gualba S. J. El dia del Reis se celebrà la festa religiosa de la mateixa entitat. La cultura que solia fer cada any al mateix dia s'ha perllongada per no tenirse convenientment arreglat el lo-cal.

JUNTAS GENERALS. — Pels dies 18 i 20 respectivament están convocades les Juntas Generals dels Sindicat Agri-cola Catòlic i la Caixa Rural.

PONT EN ESTUDI. — El dia 3 passa an aqussta vila l'enginyer Sr. Cálvet acompanyat de D. Rafel Blanes Tolosa per pendre notes per a fer l'estudi del pont que a s'*Arsenal de Sa Torre* s'ha de construir damunt *S'Estany* en la projectada carretera d'Artá a les Cover.

EN JAUME METLE HA MORT — En Jaume Metlé, tipo popular per la seua desgracia, ha mort a l'Hospital de la nostra vila. Al cel sia.

ASCENS. — El nostre amic el Cate-dràtic de l'Institut de Palma D. Juan LL Estelrich ha asceadit a 10.000 pts. El felicitam.

Registre

Desde el primer al 31 de
Desembre de 1919

Morts

Dia 3. — Antoni Vaquer Venys (a) Ray, casat, 52 anys, de bronquitis crónica.

« 6. — Andreu Espinosa Jaume (a) Siurel, fadrí, 86 anys, de assistolia.

» 10. — Rafel Nadal Piris, viudo de 75 anys, uremia.

» 12. — Pere Sanxo Alzamora, alies Lea viudo, de 85 anys. Intoxicació urinaria.

» 19. — Maria Serra Carrió alies Hortolana, viuda 75 anys. Uremia.

» 20. — Antonia Sureda Gi-nart alies Vergera, 49 anys. Insuficiencia renal.

« 21. — Antoni Esteva Font alies Maganet, viudo de 77 anys. Angina de pit.

Continuará

FOLKLORE BALEAR

La nostra tasca

Lectors amics: Anem a comensar, entre tots l'escarada.

Mos han senyalat un camp tan ampla en això de fer un aplec de tot el folklore balear, cançonetes, refranys, tradicions, dites, amb una paraula tot quant el poble sap i diu, que *necessit Deu i ajuda. Un tot sol es un mussol* diu un altre adagi de per aquí per això és que no me don en coratge de complir be l'encarreg que m'han fet si voltro, lectors benivolguts, no m'aidau a portar la creu.

Però ¿i que hem de fer? Arreplegar tot lo que el poble sap? ¿Qui és capàs de fer-ne un carà mull de tot quant aqueixà entidat, que anomanam poble, du de *remolc* desde qu'el mon és mon?

Apoc apoc se va lluny, i qui no se cansa alcansa diu ell mateix.

Comensèm per ordenar el treball, *que treball ben ordenat es mig acabat*. Jo cada quinzena vos donaré temes i fins vos diré lo que jo'us sé d'aquells temes i voltros, estimats lectors, no heu de fer més que anotar a un paperet els elements folklòrics, cansonetes refranys o lo que siguen, que vegeu que jo deix darrera, darrera. No estaria malament tampoc que lletgísseu aquests elements a una rotlada de gent camperola i com aquesta gent ne sap be la prima de tot això, perque cada pagès *n'es un calaix de sastre* d'aquests elements, estan segurs que n'faren una grossa espigolada. I no heu de fer llavor més qu'enviar-ho a la Redacció de LLEVANT amb un segell de deu cèntims com original d'impremta i en el pròxim número jo publicaré tots els elements nous que m'envieu citant el nom del recolector.

No vos sembla que així n'arribarem a fer un gros aplec?

Perque es una llàstima qu'aqueix cabal tant nostre, tant mallorquí, se perdi i en veritat se pert miserablement de cada dia, per no haver-hi mans amigues que l'arrepleguin i l'arxivin.

Tenim en compte que tots els gastets de franqueix que tenguem vos seran pagats per l'administrador de LLEVANT.

Ala, idó, mans a l'obra i a fer feina de profit per l'amor a Mallorca.

RAMÓN D'ES PUJOLS.

Cansons de feinetjar

DES LLAURAR

Fins ara, durant les messes del sembrar dins els camps de Mallorca ha ressonat la veu vibrant del llaurador, escampant la llavor per dins el sementers de la nostra pagesia.

A la tonada llarga i mouótona qu'heredà dels moros, (segons els més sabis folkloristes) hi ajuuta unes cansonetes plenes de sencillesa, per lo regular de quatre mots (versos) que encloven un pensament ja jocós, ja satíric, ja amarat de tristesa, sobre la feina que estan fent. Aquestes cansonetes qu'avui en dia ja n'hi ha que sustitueixen p'els ridicals eplets, contenen a voltes paraules que ja no s'usen dins el llenguatge corrent i aquest es un dels motius, entre molts, perque s'han d'arreplegar. Idó, lectors, perque no els hem de recullir totes an aqueixes cansonetes qu'a voltes semblen fetes per un poeta estil·lat, tal es la puresa de son llenguatge, la regularisació de son vers, rima i ritme i la sabor poètica que els han sabut donar? Aqueix és, idó, el tema de la present quinzena. A continuació van les que jo he pogudes arreplegar. Vos agrairé

ferm que m'envieu les demés que conegneu sobre el tema senyalat o les variants de les mateixes.

Fora vessa i a espigolar s'ha dit.

*Desdítzat de conradó
qui no corrà s'es voreres;
es blat li torna porgueres
i sa farina, segó*

*No hi ha al mon tan gran escig
per un llauradó qui llaura
com rompre s'arada i caure
i veure es parei qui fuig.*

*Desdítzat de parei
qui no coneix es mig dia,
si fos de l'amo diri i;
Vet-en que no t'he mesté*

*Més val anar en galera
tol es temps qu'un homo via
qu'haver de llaurá d'esca
a lloc röst i poca terra.*

*Sa vida d'un llauradó
no haria d'acabá mai,
i a cada cap de tornai
haver-hi un confessó*

*Es dimecres i es dijous
son dies de festetjá
I jo'm teng d'aconsolá
amb una arada i dos bous.*

*Jo sé cantá i soná
com també llaur i de bous
¡L'amo'm porieu doná
cada m's coranta sous!*

*Jo llaurava amb en Vermei
i amb en Banyà-revoltada
i feia millor llaurada
que l'amo amb so seu parei.*

*En Vermei dia an en Ros:
Ves alerta a sa llaurada
qu'aqueix qui mena s'arada
isaps q'és de poc pla lós!*

*Sa vaca negro amb s'esquella
es fuita pè sa Devé
i ha jurat per la fe
que no llaurará amb ella.*

*Tu que llatures o saones
o vas de cap a camí
si tens bon ui mirat hi
que n'hi ha que s'afisconen.*

Continuará